співпраця з німеччиною
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

giz Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

YOUA

Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України

Виконавець:

Рокада Благодійний фонд

SOCIO INFORM

BASELINE-ДОСЛІДЖЕННЯ БАР'ЄРІВ, ПОТРЕБ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ РЕ-/ІНТЕГРАЦІЇ ОСІБ З ДОСВІДОМ МІГРАЦІЇ ЗА КОРДОН ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ, А ТАКОЖ ПОТРЕБ НАСЕЛЕННЯ У ГРОМАДАХ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

БЛАГОДІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ «БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД «РОКАДА»

співпраця з німеччиною
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

giz Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

YOUA

Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України

Виконавець:

Рокада Благодійний фонд

SOCIO INFORM

BASELINE-ДОСЛІДЖЕННЯ

бар'єрів, потреб та можливостей ре-/інтеграції осіб з досвідом міграції за кордон та внутрішньо переміщених осіб, а також потреб населення у громадах Вінницької області

Благодійна організація "Благодійний фонд «РОКАДА»

ЗМІСТ

- Фактори збереження людського потенціалу громад
- Потреби ВПО, та осіб з досвідом міграції за кордон
- Зміни необхідні для збереження потенціалу громад
- Ресурсний запит. Потреби громад.

Якісне дослідження у Тульчинській, Барській та Ладижинській громадах.

У кожній опитано:

- Місцевих мешканців (1 фокус-група);
- Внутрішньо-переміщених осіб та повернених мешканців (1 Фокус-група);
- Представників ОМС, соціальних установ та сервісів, місцевої філії Центру зайнятості, Ради ВПО або громадського сектору, закладу освіти, бізнесу (6 глибинних інтерв'ю).

ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідницьке питання

Які послуги та інновації сприятимуть інтеграції ВПО, реінтеграції осіб з досвідом міграції за кордон, мотивації місцевих мешканців залишатись жити у громаді?

Визначення понять

- Інтеграція – процес включення людини у життя громади, або суспільства, так, щоб вона могла брати участь у соціальному, економічному та культурному житті на рівних умовах з іншими. Інтеграція означає, що особа не ізольована, а має доступ до роботи освіти та спілкування в новому середовищі.
- Реінтеграція – повернення людини/ групи людей до звичного життя у суспільстві після вимушеної ізоляції, переміщення або тривалої перерви у соціальних зв'язках. Йдеться про відновлення зв'язків із громадою, доступу до послуг, роботи та повноцінної участі у житті суспільства.

ФАКТОРИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГРОМАД

ЛЮДСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна спричинила суттєвий негативний вплив на людський потенціал громад Вінничини, зокрема через природне скорочення населення та міграційні процеси. Це ставить громади перед рядом викликів - від зменшення економічної спроможності (через втрату трудових ресурсів) до зростання навантаження на систему соціального захисту.

КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ:

- **Природнє скорочення населення (3%);**
- **Масовий виїзд місцевих мешканців** (орієнтовно 6% у Тульчинській ТГ, 10% у Ладижинській та до 20% у Барській громадах);
- **Прибуття значного числа ВПО** (орієнтовно 2,5%від довоєнної чисельності громад у Тульчинській та Барській ТГ, 10% - у Ладижинській).

НАСЛІДКИ:

- **Зниження чисельності населення;**
- **Старіння населення** (через виїзд молоді у більші міста чи за кордон);
- **Зростання частки непрацездатного населення** (виїзд працездатних мешканців, приїзд осіб старшого віку та дітей);
- **Зростання частки осіб, які потребують соціальних послуг.**

ЛЮДСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ В УМОВАХ ВІЙНИ

У цих умовах спроможність громад ефективно залучати та інтегрувати/ реінтегрувати ВПО й осіб з досвідом міграції за кордон, а також створювати умови для життя мешканців є визначальною для збереження їхнього потенціалу. Сьогодні, ця спроможність є обмеженою – у громад Вінничини є як сильні сторони (які роблять життя у громаді привабливим), так і слабкі.

Це, у свою чергу, примушує переосмислити, чинники, які:

МОТИВУЮТЬ ЖИТИ У ГРОМАДАХ

(сильні сторони громад)

СТИМУЛЮЮТЬ ВІДТІК МЕШКАНЦІВ

(слабкі сторони громад)

ПРИВАБЛЮЮТЬ ДО ГРОМАДИ НОВИХ МЕШКАНЦІВ

(ВПО чи осіб з досвідом міграції за кордон)

КЛЮЧОВІ ФАКТОРИ, ЯКІ МОТИВУЮТЬ ЖИТИ У ГРОМАДАХ

1. **Відносна безпека та комфорт регіону.**
Сприятлива екологічна ситуація. Розташування поблизу природніх ресурсів (лісу, річки). Компактність та спокійне середовище проживання (порівняно з великими містами). Благоустрій.

2. **Можливості працевлаштування.**
Хоча, у цільових громадах більшість вакансій пов'язані із важкою фізичною працею, тут реалістично знайти роботу.

3. **Освітня інфраструктура.**
Наявність якісних шкіл, садочків та коледжів - є вирішальним фактором для сімей з дітьми (як серед ВПО, так і осіб, які повертаються з-за кордону).

4. **Доступність і якість медичних послуг.**
Зокрема, первинної медицини, приватної медицини (особливо актуально для осіб з досвідом міграції за кордон).

5. **Активність влади та місцевих громадських організацій, у залученні грантового фінансування для розвитку громади**
(видимі зрушення до кращого).

КЛЮЧОВІ ФАКТОРИ ВІДТОКУ НАСЕЛЕННЯ

1. **Відсутність житла**
для оренди, брак муніципальних програм для соціального поселення (Тульчинська, Барська ТГ).

2. **Недостатньо привабливі умови праці.**
Низький рівень заробітних плат, брак робочих місць для висококваліфікованих фахівців («білих комірців», управлінців).

3. **Відсутність/ недостатні можливості здобуття вищої освіти у громаді.**
Випускники шкіл виїжджають до обласних центрів, або за кордон, для вступу у ЗВО, і зазвичай не повертаються в громаду, через брак кар'єрних перспектив.

4. **Брак дозвілля.**
Відсутність сучасної інфраструктури для підлітків, молоді та дорослих (кінотеатрів, басейнів, спортивних майданчиків, розважальних центрів, облаштованих зон відпочинку). Це створює відчуття «нудьги» та відсутності перспектив для активної частини населення.

5. **Погане транспортне сполучення.**
Поганий стан доріг та недостатня кількість рейсів між селами і містами. Як результат, - обмежений доступ мешканців сіл до інфраструктури і послуг у громаді (Тульчинська).

ФАКТОРИ ЗАЛУЧЕННЯ

ВПО та мешканці, які виїхали за кордон – цінний ресурс для громади, який може пом'якшити негативні демографічні зміни. На початковому етапі їх приваблює та мотивує залишатись в громадах 3 ключових фактори:

1. Поле визначеності – люди схильні їхати у громаду, про яку мають базове уявлення, туди де вони розуміють з чого почати адаптацію (алгоритм дій, контактна установа/ особа).
2. Допомога. Забезпечення житлом, гуманітарною допомогою та доступ до соціальних послуг посилюють відчуття безпеки і впевненості, дає час на адаптацію.
3. Включення у громаду - толерування, налагодження зв'язків (створення умов для: спільного відпочинку і спілкування, формування груп взаємопідтримки, включення в освітні і робочі колективи, спільне інформаційне поле).

ПОЛЕ ВИЗНАЧЕНОСТІ

ДОПОМОГА

ВКЛЮЧЕННЯ У ГРОМАДУ

ПОТРЕБИ ВПО ТА ОСІБ З ДОСВІДОМ МІГРАЦІЇ ЗА КОРДОН

ПОТРЕБИ ВПО ТА ОСІБ З ДОСВІДОМ МІГРАЦІЇ ЗА КОРДОН

1. Актуальний стан справ засвідчує, що:

- процес інтеграції ВПО є помірно успішним, проте нерівномірним – окремі групи інтегруються краще, ніж інші;
- процес реінтеграції осіб із досвідом міграції за кордон загалом є успішним, однак це значною мірою зумовлено невеликою кількістю випадків повернення. У разі завершення війни існують ризики посилення конкуренції на ринку праці, зростання соціальної напруги та перевантаження системи надання соціальних і адміністративних послуг.

2. У зв’язку з цим важливо враховувати:

- особливості процесів інтеграції та реінтеграції
- потреби ВПО, які наразі задовольняються недостатньо
- потреби осіб із досвідом міграції за кордон — з перспективою на майбутнє.

ІНТЕГРАЦІЯ ВПО

Інтеграція ВПО у громадах Вінницької області є нерівномірною.

- Краще інтегрувались сім'ї з дітьми (які відвідують місцеві заклади освіти та гуртки); особи 40-50 років (які змогли придбати, зорендувати житло).

- Складно інтегруватись особам старшого віку та особам з інвалідністю. Вони часто потребують допомоги, відчувають ізоляцію. Молоді люди – часто не бачать перспектив у громадах.

Важливо! ВПО загалом позитивно сприймаються у області, однак у окремих випадках, можуть виникати епізодичні прояви, упередженого ставлення, або непорозуміння у комунікації, зокрема пов'язані з мовними особливостями.

ПОТРЕБИ ВПО

- **Житло**

(безоплатне)/ допомога у пошуку житла для оренди та придбання;

- **Сприяння у пошуку роботи**

(яка б за змістом і умовами праці відповідала запитам ВПО);

- **Грошова допомога**

(на лікування, енергоносії);

- **Інформування про актуальні послуги і можливості підтримки;**
- **Професійне навчання та перекваліфікація**

(для отримання роботи з високим доходом);

- **Психологічна підтримка**

(у т.ч. групові заняття, тренінги для подолання ПТСР, тривожності);

- **Доступний простір для спілкування**

(клуби, групи взаємопідтримки);

- **Юридична підтримка;**
- **Соціальні послуги:**

догляд вдома, підтримане проживання для одиноких людей старшого віку, та людей з інвалідністю, паліативна допомога;

- **Інклюзивність простору та послуги транспортування**

для маломобільних груп.

РЕІНТЕГРАЦІЯ ЖИТЕЛІВ

Реінтеграція мешканців з досвідом міграції за кордон, в цілому є успішною.

Їм вдалося:

- Зберегти коло соціальних зв’язків (джерело спілкування, підтримки та інформації);
- Швидко знайти роботу (часто, навіть, повернутись на попереднє місце праці);
- Налагодити побут (більшість повертались у власне житло, на звичне місце).

Важливо! Попри зовнішній спокій, існує глибокий психологічний розрив між тими, хто залишився у громадах під час війни, і тими, хто виїхав. Йдеться про випадки прихованого осуду тих, хто уник труднощів війни завдяки міграції з країни.

ПОТРЕБИ ОСІБ З ДОСВІДОМ МІГРАЦІЇ

- Покращення благоустрою громади та можливостей відпочинку (щоб зменшити контраст після переїзду з-за кордону);
- Розширений доступ до послуг вторинної медицини і профілактичної діагностики;
- Сприяння у працевлаштуванні (пошук достойно оплачуваних робочих місць);
- Навчання і перекваліфікація, під потреби місцевого ринку праці (базові виплати на період навчання);
- Програми з сприяння започаткуванню власної справи;
- Допомога репетиторів для дітей шкільного віку, для синхронізації з українською програмою навчання;
- Психологічна підтримка для дорослих (щоб подолати стрес, спричинений міграцією) та дітей (для адаптації в українських школах);
- Допомога з житлом (напр. пільгова іпотека, компенсація оренди, будівництво нового житла).

ЗМІНИ, НЕОБХІДНІ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ГРОМАД

Ідеї мешканців та експертів громад

ЗМІНИ, НЕОБХІДНІ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ГРОМАД

Цільові громади Вінничини пропонують частково привабливі умови життя. Вони мають свої переваги, однак часто програють конкуренцію за людський ресурс великим містам.

Гострою проблемою залишається нерівномірність розвитку громад.
Якщо у Центрі громади умови життя помірно привабливі, то у сільській місцевості – умови суттєво гірші.

Тому мешканці та експерти відзначають необхідність змін у громадах
для підвищення привабливості проживання, зокрема визначають:

- Ключові сфери докладання зусиль;
- Ідеї для покращення різних аспектів функціонування громади.

КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ:

Економічний розвиток і створення робочих місць

- створення висококваліфікованих робочих місць;
- зменшення трудової міграції;
- диверсифікація економіки;
- протидія тіньовій зайнятості.

Посилення інституційної спроможності та управління

- підвищення якості управління;
- системна участь мешканців;
- підвищення довіри до місцевих інституцій.

Збереження населення та демографічна стабілізація

- зменшення відтоку молоді;
- створення умов для повернення мешканців;
- залучення ВПО.

Розвиток інфраструктури та якості середовища

- зменшення просторової нерівності між містом і селами;
- створення комфортного середовища для проживання;
- розвиток дозвілля;
- безбар'єрність громад;
- будівництво нового житла.

Посилення соціальної згуртованості та інтеграції

- зменшення соціальної напруги та дистанції;
- формування спільного бачення майбутнього громади, спільної ідентичності;
- інтеграція ВПО та ветеранів.

Розвиток доступних і спеціалізованих соціальних послуг

- підвищення якості життя;
- зменшення соціальної вразливості;
- доступність соціальних послуг для жителів сіл;
- підтримка найбільш вразливих верств населення.

НЕОБХІДНІ ЗМІНИ. ПОСИЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ (1/2)

- **Створення фонду житла, зокрема шляхом:**
  - Інвентаризації покинутого майна, обліку та передачі новоприбулим (за соціальною ціною або в оренду);
  - Залучення інвестицій для реконструкції муніципальних приміщень під житло;
  - Ремонт занедбаних будинків у сільській місцевості;
  - Будівництво соціальних готелів, які б могли забезпечувати тимчасове проживання;
  - Інноваційного будівництва житла для друку будинків на 3D-принтері;
  - Залучення грантових коштів на придбання житла для ВПО.
- **Збільшення комерційного житлового фонду (новобудов).**
- **Матеріальна адаптація.**

Надання тимчасової фінансової підтримки особам, які повертаються або прибувають у громаду, на період їхнього навчання чи пошуку роботи (тривалістю понад 3 місяці).

НЕОБХІДНІ ЗМІНИ. ПОСИЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ (2/2)

- Забезпечення рівного доступу до підтримки як ВПО так і місцевих мешканців у складних життєвих обставинах;
- Створення соціальних просторів (бібліотеки, молодіжні центри) як платформ інтеграції;
- Проведення спільних неформальних заходів (ВПО - місцеві мешканці - особи з досвідом міграції за кордон);
- Подолання мовних та культурних бар'єрів у закладах освіти (просвітницькі заходи для освітян і дітей);
- Інформаційна кампанія в громаді з акцентом на важливості відновлення людського потенціалу;
- Формування системної стратегії інтеграції (замість ситуативних рішень);
- Посилення інституційних механізмів участі, зокрема відновлення роботи Ради ВПО.

НЕОБХІДНІ ЗМІНИ. СЕРВІСИ. ІНКЛЮЗІЯ.

- Підвищення доступності медичних і соціальних послуг:
  - довезення в центр громади та виїзні прийоми фахівців у старостатах;
  - посилення кадрового складу надавачів послуг;
- Формування спільних просторів (молодіжних, для людей старшого віку);
- Створення координаційного центру громадської активності (для передачі досвіду активістів);
- Дослідження детального соціального портрету громади з метою підвищення ефективності адресної підтримки найбільш вразливих мешканців;
- Створення програм підтримки для людей старшого віку та осіб з інвалідністю;
- Соціальні послуги (тимчасовий відпочинок для батьків, асистент дитини, спеціалізований центр ментального здоров'я, інститут «помічник ветерана», розширення послуги «соціальне таксі»);
- Розвиток підтриманого проживання для одиноких осіб літнього віку;
- Розвиток партнерства з НУО. Нові механізми, які б дозволили міській раді закуповувати соціальні послуги у громадських організацій.

НЕОБХІДНІ ЗМІНИ. ПІДТРИМКА ЗАЙНЯТОСТІ.

- Програми перекваліфікації під потреби роботодавців;
- Створення єдиного порталу працевлаштування (бази даних) з інформацією про вакансії, з рейтингом роботодавців та відгуками про працівників;
- Сервіси для працевлаштування осіб віком 50 років і старше;
- Створення соціальних підприємств, які навчають і працевлаштовують представників вразливих груп;
- Запровадження короткострокових курсів перекваліфікації (на базі місцевих коледжів), включення дорослих у наявні навчальні групи;
- Створення кваліфікаційного центру для підтвердження навичок, здобутих за кордоном через неформальну освіту;
- Призначення матеріальної підтримки на період перенавчання для осіб 40 років+.

НЕОБХІДНІ ЗМІНИ. ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ.

- Підтримка ОМС мікропідприємництва та самозайнятості (навчання, гранти, пільгові кредити, податкові канікули);
- Розвиток індустріальних парків. Створення умов для релокації підприємств;
- Розвиток туристичного сектору (популяризація барської кераміки, місцевих історичних пам’яток, паломницьких маршрутів);
- Сприяння утворенню нових бізнесів у сферах: дозвілля та послуг (особливо сімейного формату); переробки С/Г продукції.
- Створення ярмаркових містечок для старту дрібного місцевого бізнесу;

НЕОБХІДНІ ЗМІНИ. ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ.

- **Бізнес-освіта для дітей та шкільне підприємництво. Впровадження освітнього підходу, у межах якого учні в школі створюють і ведуть власні бізнес-проєкти;**
- **Активне інформування про актуальні гранти відкриті для українського бізнесу;**
- **Актуальний портрет громади: Оновлення «Економічного профайлу» та «Соціального паспорта» громади для прийняття бізнес-рішень на основі реальної статистики.**

НЕОБХІДНІ ЗМІНИ. ІНФОРМУВАННЯ.

- Запуск єдиного інформаційного порталу (сайту), де зібрано всі доступні послуги за категоріями (для ВПО, для родин дітей з інвалідністю тощо);
- Системне інформування та розвиток офіційних каналів комунікації громади (замість залежності від неформальних мереж);
- Впровадження багатоканального інформування для різних груп (ВПО, молодь, люди старшого віку);
- Активізація адресного інформування щодо соціальних та адміністративних послуг;
- Запровадження особистих інформаційно-консультативних зустрічей влади з представниками громади. Впровадження цифрових інструментів зворотного зв’язку між владою і мешканцями;
- Розвиток культури участі та використання інструментів локальної демократії мешканців.